

Thujabastkever nieuw fenomeen

In de landelijke inventarisatie insectenplagen zijn aantastingen door de Japanse thujabastkevers dit jaar het meest opvallend. Eikenprocessierups, spinseلمot en paardekastanjemineermot werden het meest waargenomen.

Tekst Leen Moraal / Beeld Leen Moraal, Alterra, Plantenziektenkundige Dienst en Entocare

Op een begraafplaats in Ridderkerk stierf in korte tijd een beeldbepalende, zestig jaar oude *Thuja occidentalis*. Onder de schors zat een wirwar van gangen met daarin 2-3 mm grote kevertjes. Het bleek de Japanse thujabastkever (*Phloeosinus rudis*) te zijn. Deze komt oorspronkelijk uit Japan en is in 2004 voor het eerst in Nederland gesignaleerd.

In Ridderkerk bleef de aantasting niet beperkt tot *Thuja*. Honderden haagconiferen van *Chamaecyparis* en *Juniperus chinensis* legden het loodje. Ook in Rotterdam, Dordrecht, Maassluis, Sleeuwijk, Reeuwijk en Boskoop werden aantastingen van de nieuwe kever waargenomen. Op een landgoed in Rucphen in Noord-Brabant zijn vijftien exemplaren van veertig jaar oude *Thuja occidentalis* doodgegaan.

Er zijn vorig jaar nog twee andere thujabastkeversoorten actief geweest. In Veenendaal, Nijmegen, Doetinchem, Reeuwijk, Boskoop, Hazerswoude en Venray heeft de zeldzame, maar inheemse bastkever (*Phloeosinus thujae*) verschillende *Thuja*, *Chamaecyparis* en *Juniperus chinensis* het leven gekost. En in Arcen en St. Oedenrode was het de kever (*Phloeosinus aubei*) die de *Chamaecyparis* bejaagde. Deze Zuid-Europese kever is nu voor het eerst in Nederland gevonden.

Zwakteparasieten

Er is duidelijk iets met deze drie bastkeversoorten aan de hand. Bastkevers zijn in principe zwakteparasieten. De extreem droge zomer van 2003 kan de coniferen hebben verzwakt waarna de kevers hun kans hebben gegrepen. We hebben dus te maken met een nieuw fenomeen. Of er nog meer coniferen doodgaan en hoe keverpopulaties zich verder ontwikkelen, hangt grotendeels af van de temperatuur en de regenval in de komende jaren.

Om te achterhalen of je te maken hebt met een bastkever is vrij eenvoudig. De kevertjes zijn heel makkelijk te verzamelen door vers aangetaste

stukken in juli/augustus in een gesloten vuilniszak te leggen. De kevertjes die in de zak rondlopen kunnen gedetermineerd worden. Om de opbouw van de keverpopulatie te doorbreken moet al het aangetaste materiaal worden vernietigd.

Overlast essenbladvlo

Op verschillende plaatsen in Nederland is overlast door de essenbladvlo (*Psyllopsis fraxinicola*) waargenomen. Deze vlooien overwinteren als ei bij de bladknop. De bleekgroene larven, die in het voorjaar uit de eieren komen, zuigen aan de onderzijde van het blad en produceren witte wasdraden en grote druppels honingdauw.

In Wassenaar is er al vier jaar lang een probleem met 45-jarige *Fraxinus excelsior* 'Westhofs Glorie'. Vooral op warme dagen was er een vloed van kleverige uitscheiding. De hele straat maar ook geparkeerde auto's waren bedekt met een dikke laag plakkerige witte suiker en witte wasdraden. Ouderen waren aan huis gekluisterd en konden niet met de rollator naar buiten. De brandweer kan de insecten van de bladeren afsprengen, maar bij hoge bomen is dat moeilijk. Er is ook nog een biologische bestrijding met roofwantsen geprobeerd maar die gaf niet voldoende

Thujabastkevers zijn 2-3 mm groot.

Aantastingen van de Japanse thujabastkever kwamen vooral in de omgeving van Ridderkerk en Rotterdam voor. De Europese soorten zijn verspreid in Zuid-Nederland waargenomen.

Insecten top-tien 2004

- 1 Eikenprocessierups – *Thaumetopoea processionea*
- 2 Spinselmotten – *Yponomeuta* spp.
- 3 Paardekastanjemineermot – *Cameraria ohridella*
- 4 Beukenbladluis – *Phyllaphis fagi*
- 5 Kleine wintervlinder – *Operophtera brumata*
- 6 Groene eikenbladroller – *Tortri* × *viridana*
- 7 Thujabastkevers – *Phloeosinus* spp.
- 8 Koningsschildluis – *Pulvinaria regalis*
- 9 Iepenspintkevers – *Scolytus* spp.
- 10 Wilgenhoutrups – *Cossus cossus*

De jonge thujabastkevers verlaten de stam via kleine gaatjes.

resultaat. Het gemeentebestuur heeft daarom ingestemd met een vervangingsplan. De aange-taste bomen zijn gekapt en vervangen voor haag-beuken.

Honingdauw door eikenbladluis

Het jaar 2004 was een luizenjaar met vooral veel lindebladluis, esdoornluis en beukenbladluis. Opvallend was het aantal meldingen over de eikenbladluis, *Tuberculoides annulatus*. Deze luizen zitten in kleine kolonies aan de onderzijde van het blad van de zomereik. Vooral jonge eiken in parken, tuinen en kwekerijen moeten het ontgelden. De 1,5-3 mm lange geel tot grijsgroene luizen zijn te herkennen aan hun voelsprietten met donkere bandjes. Er kunnen zoveel luizen voorkomen dat de bladeren glimmen van de honingdauw. Ze veroorzaken desondanks geen schade aan de plant.

Topjaar voor beukenbladluis

Veel beuken zaten zeer dun in het blad. De oorzaak was een nawerking van de langdurige droogte in 2003 en de enorme zaadproductie in 2004. Een mastjaar is een stressfactor die veel energie van bomen vergt. Hierdoor wordt er minder blad-

massa gevormd. Daarnaast werden nooit eerder zoveel beukenbladluizen waargenomen. De luizen zitten onder een witte waswol op de onderzijde van het blad. Ze veroorzaken bladverbruining en inrollen van het blad waardoor een verminderde assimilatie optreedt.

De luizen zijn niet bedreigend voor de beuk, maar in combinatie met andere ongunstige factoren hebben ze een negatief effect op de algemene gezondheidstoestand van de boom. Verzwakte beuken kunnen bovendien gevoelig zijn voor andere aantastingen zoals de beukenprachtkever. Mede door toedoen van de kever is in het grensgebied met België en Duitsland al enkele jaren sprake van een grootschalige beukensterfte.

Recordjaar eikenprocessierups

De eikenprocessierupsplaag vierde vorig jaar zijn veertiende verjaardag. De populaties zijn weer verder naar het noordoosten opgetrokken. Er zijn zelfs rupsen waargenomen op plekken in het oostelijk deel van de provincie Utrecht: net onder de lijn De Bilt, Zeist, Renswoude. In Gelderland loopt de grens van de plaag grofweg van Ede, Rheden, Doesburg en Zelhem naar Aalten. Nooit eerder zijn de nesten zo noordelijk waargenomen. Ook

Van links naar rechts:
essenbladvlo
beukenbladluis en
eikenprocessierups.

Oproep waarnemers

Sinds 1946 worden plagen op bomen en struiken geïnventariseerd door een landelijke groep vrijwilligers. Dit gebeurt in het kader van LNV-onderzoek om nieuwe invasieve soorten te onderkennen en om relaties tussen plagen en milieufactoren zoals klimaatverandering te onderzoeken. Een over-

zicht van aantastingen in bossen en natuurgebieden wordt jaarlijks gepubliceerd in Vakblad Natuur, Bos en Landschap. Alterra is steeds op zoek naar beheerders en andere belangstellenden die willen meewerken aan de landelijke inventarisatie. Aanmelden kan bij leen.moraal@wur.nl. Na aanmel-

ding wordt een informatiepakket toegestuurd. Mochten er problemen zijn met het op naam brengen van een aantasting dan kunnen de insecten ter determinatie worden ingezonden. Meer informatie over plaaginsecten is te vinden op de website www.insectenweb.nl.

in de zuidelijke provincies is een toename van aantastingen geconstateerd. De plaag heeft een nieuw record bereikt. Sommige beheerders in Gelderland en Utrecht hebben in 2004 voor het eerst te maken gekregen met de eikenprocessierups.

Om tot een eenvormige en verantwoorde bestrijding te komen heeft Alterra samen met de Plantenziektenkundige Dienst, de Vlinderstichting, de GGD en de betrokken provincies een leidraad opgesteld voor de bestrijding van de eikenprocessierups: bestrijding is alleen noodzakelijk op plekken waar de rups voor overlast zorgt. Soms volstaat branden of zuigen. In andere situaties is de rups onder voorwaarden goed te bestrijden met een bacteriepreparaat. In de leidraad wordt aanbevolen om rekening te houden met andere vlindersoorten, zoals de zeldzame eikenpage, die eveneens worden aangetast door het preparaat. Voor verdere informatie wordt verwezen naar de folder 'Leidraad beheersing eikenprocessierups'. Deze folder is onder meer verkrijgbaar bij de betrokken provincies. De informatie is ook via de provinciale websites te downloaden.

Uitvlieggaten van de horzenvlinder.

Foto rechts: schadebeeld van de kastanjemineermot.

Horzenvlinder nekt populieren

Het aantal meldingen over de horzenvlinder is vorig jaar toegenomen. Het schadebeeld van de horzenvlinder lijkt op dat van de wilgenhoutrups. De uitvlieggaten van de horzenvlinder zijn echter met 8 mm veel kleiner en zitten allemaal op dezelfde hoogte (tot circa 60 cm) rond de stamvoet. De larven maken 20-50 cm lange gangen in het hout van de stamvoet en de wortels. Door de vraat in de wortels vergeelt het blad en sterven de bomen uiteindelijk af. Stammen van jonge bomen kunnen zodanig doorboord zijn dat ze afbreken. In oudere bomen zitten de gangen vooral in de omtrek van de stam en gaan ze niet zo gek diep het hout in. In de gangen kan door schimmelaantasting gevaarlijke houtrot optreden. Dit kan de stabiliteit van de boom in gevaar brengen.

Bij bomen in een lage maar ruige begroeiing

komen meer aantastingen voor dan bij bomen die in korte vegetatie staan. Door de bomen te bemesten en voldoende water te geven, kun je de bomen in een goede conditie houden. Ze zijn dan minder gevoelig voor een eventuele aantasting. *Populus x euramericana* wordt vaker aangetast dan *P. alba*, *P. nigra* 'Italica' en *P. canescens*.

Verspreiding kastanjemineermot

Sinds 1998 heeft de paardekastanjemineermot zich bijna over heel Nederland verspreid. Het 'succes' van deze plaag is te verklaren door de levenscyclus van de mineermot, die wel drie generaties per jaar voortbrengt en nagenoeg geen natuurlijke vijanden kent. In 2003 kwamen de eerste meldingen uit Groningen en Friesland binnen. Zelfs op Terschelling werden al aantastingen gemeld. In 2004 waren er relatief weinig meldingen. Vermoedelijk kwam de eerste generatie motjes door het koudere voorjaar later op gang met een najffect tot in de zomer.

Een verband met de nieuwe bloedingsziekte ligt niet direct voor de hand. In Zuid-Europa is de mot namelijk al sinds 1984 aanwezig en er is daar nooit noemenswaardige boomsterfte geconstateerd. ■

